

Warszawa, 27 lipca 2001 r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Prof. dr Andrzej ZOLL

RPO/380487/01/XI/EC

00-090 Warszawa Tel. centr. 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 827 64 53

Pan Tomasz Sowiński
Wojewoda Pomorski

ul. Okopowa 21/27
80-958 GDAŃSK

Szanowny Panie Wojewodo,

Jednym z głównych kierunków moich działań na rzecz ochrony praw i wolności obywatelskich jest wspieranie reformy systemu opieki nad dziećmi. Oczywiście jest - i w świadomości społecznej, a także w obowiązujących przepisach prawa coraz mocniej się utrwała - iż placówki typu zakładowego powinny być systematycznie wypierane przez różnego rodzaju rodzinnopodobne formy opieki nad dziećmi. Proces ten musi być jednak przygotowany, co oznacza, że należy przede wszystkim zadbać o zabezpieczenie interesów i praw dzieci-wychowanków przekształcanych lub likwidowanych placówek.

W ostatnim czasie wpływają do mnie niepokojące sygnały o problemach związanych z likwidacją domów dziecka. W domu dziecka we Wrocławiu trwa protest wychowanków, w Szczecinie decyzja o likwidacji placówki została zawieszona po negatywnej opinii Dyrekcji Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie. Czasami bywa też tak, że powiatowe centrum pomocy nie wie, jak dokonać przekształceń, aby nie popaść w kolizję z prawem, choć organizacja charytatywna chce przekazać środki na wyposażenie i zorganizowanie rodzinnych domów dziecka. Można domniemywać, że podobne problemy występują w wielu miejscach.

Pozwalam sobie zatem zwrócić się do Wszystkich Państwa Wojewodów, gdyż zgodnie z art. 12 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej (Dz.U z 1998 r. Nr 64, poz. 414 ze zm.) nadzór nad przestrzeganiem standardu wychowania i opieki w placówkach opiekuńczo-wychowawczych należy do Państwa zadań. Zakres i tryb przeprowadzania tego nadzoru przez osoby działające na podstawie upoważnienia wojewody określa rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 sierpnia 2000 r. (Dz.U. Nr 74, poz. 862). Natomiast ani rozporządzenie MPiPS z dnia 1 września 2000 r. w sprawie placówek opiekuńczo-

wychowawczych (Dz.U. Nr 80, poz. 900), ani inne obowiązujące regulacje nie zawierają przepisów określających wprost zasady przenoszenia dzieci w sytuacji likwidacji placówki. Być może uznano, że zasada poszanowania praw dziecka, artykułowana w wym. rozporządzeniu (m.in. § 6 ust.1 pkt 2), jak również określona jako jedno z głównych zadań nadzoru (§ 3 pkt 3 powoływanego wcześniej rozporządzenia w sprawie zasad nadzoru) jest nadrzędna w każdej sytuacji. Nieobowiązujące już rozporządzenie MEN z dnia 21 lutego 1994 r. w sprawie rodzajów, organizacji i zasad działania publicznych placówek opiekuńczo-wychowawczych i resocjalizacyjnych w § 3 ust. 5 stanowiło, że: „Przekształcenie lub likwidacja placówki nie może naruszać interesów dzieci przebywających w tej placówce, pogarszać ich warunków bytowych, przerywać więzi emocjonalnych”. Pomijało jednakże kwestie wysłuchania stanowiska dzieci (art. 72 ust. 3 Konstytucji RP, art. 12 Konwencji o prawach dziecka, § 35 pkt 2 obowiązującego rozporządzenia w sprawie placówek), formy, w jakiej ma być to stanowisko wyrażone, czy konieczności indywidualnego przygotowania każdego z dzieci do zmiany środowiska.

Kwestie przestrzegania praw dzieci są równie istotne na etapie podejmowania decyzji o likwidacji placówki, tzn. wówczas, gdy zarząd powiatu - we współpracy z właściwym powiatowym centrum pomocy rodzinie - pracuje nad przygotowaniem uchwały rady powiatu (art. 32 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym - Dz.U. Nr 91 poz. 578 ze zm.), zaś wojewoda wraz z pracownikami nadzoru rozważa kwestię zgody na likwidację placówki (art. 33n ust. 8 ustawy o pomocy społecznej), jak i w fazie wykonywania takiej decyzji.

W przypadku likwidacji czy też przekształcania placówki osoby sprawujące nadzór pedagogiczny mają, w moim przekonaniu, szczególnie ważne zadanie. Winny one informować o trybie przeprowadzania takich przekształceń oraz badać przygotowanie dzieci do zmian - w tym kwestie rzetelnego przedstawienia dzieciom propozycji; wysłuchania ich stanowiska oraz udokumentowania go, a także, w miarę możliwości, uwzględnienia go; zapoznania dzieci z nowym miejscem i opiekunami; wreszcie dotrzymywania wcześniejszych uzgodnień - z uwzględnieniem w całym tym procesie udziału dotychczasowych wychowawców dzieci. Procedura likwidacji placówki powinna zawierać propozycję dla każdego wychowanka uwzględniającą jego szczególną sytuację (np. przeniesienie nie powinno oznaczać zerwania wieloletnich więzi przyjaźni, pogorszyć standardu opieki czy dostępu do edukacji, utrudnić kontakt z rodziną itp.). Z każdym wychowankiem, który ma rozeznanie swojej sytuacji, sprawa powinna być omówiona indywidualnie i dać podstawę do zaprojektowania indywidualnego programu.

Wszystkie te kwestie skłaniają mnie do wystąpienia do Państwa Wojewodów o zwrócenie szczególnej uwagi osób sprawujących nadzór pedagogiczny na zagwarantowanie i realizację praw wychowanków w przypadku likwidowania placówek opiekuńczo-wychowawczych, jak również na zaplanowanie działań osłonowych względem pracowników takich placówek. W przeciwnym razie

wychowankowie mogą stać się łatwym narzędziem manipulacji dorosłych, których partykularne interesy nie mają wiele wspólnego z dobrem dzieci.

W załączeniu przesyłam Biuletyn RPO nt. Przestrzegania praw wychowanków placówek opieki całodobowej, zawierający informacje z wizyt Rzecznika w placówkach opiekuńczo-wychowawczych i resocjalizacyjnych w latach 1994-1999 r., a także oparte na nich wystąpienia do właściwych ministrów i uzyskane od ministrów odpowiedzi. W moim przekonaniu materiały te mogą być użyteczne dla osób nadzorujących z upoważnienia wojewody przestrzeganie standardu opieki i wychowania w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, również z uwagi na nałożone na nie zadanie promowania rozwiązań innowacyjnych (art. 33o ust.1 pkt 3 ustawy o pomocy społecznej).

Z wyrazami szacunku

/-/